

پهراو زخستن و پهراو زخراو ئدهب و رښبیری به نموونه ... سمک محمده

لهرووی زمانهوانییهوه، پهراو ز واته پښتگو خستن و گرینگی پښندان وهکو ماتریال کی لوهکی و دهرکراو له بازنه یه کی دیاریکراو، یان دوورخستنهوه و کوژاندنهوهی رښنایی لهسهر ئه و شته، یان ئه و کهسه لهو چوارچویهیهی که مافی هیهه خئی نمایش بکات، له ئاستی دهو هت و نهتهوه و شار و کولتوور و ئایین و رښبیریشهوه، کردهیه که لهژر کښتنتی گروپک له دژی گرووپ کی دیکه، یان له دژی کهسک دهکرت، یان کردهیه که ب سنووردار کردنی چالاکي کهسک له سنوور کی فراوانتر، ئه م زار او هیه له هه موو دنیادا مونا قه شهی فکری لهسهر دهکرت، هه ند کجار گه یشته ته ئاسته ی که ئامانجی پښت پهراو زخستنه کهش ئاشکرا دهکرت.

کهسی پهراو زخراو کیه؟، ک و چن کار کتهری چالاک له هه موو کایه و سکتهره کان پهراو زده خرت؟، یان چن دهو هت یان شار یان کولتوور پهراو ز ده خرت له لایه ن دهو هت و شار و کولتووره ناسراوه به هزه کانه وه؟، کار کتهری پهراو زخراو ئه و کهسه یه که به هی توانا کانی یه وه یان به هی کاری ئه وهی گوتاره ئه ده بی و رښبیرییه کهی و توانا پیشه ییه کانییه وه رښنایی لهسهر لاده برت و کارک دهکرت که خو نهر و موتا به عه کاره کانیښیان ب وایا نه توانا کانیان لواز برت میښیل مارسن یه کک له تو ژهرانی ئه م بواره یه و تو ژینه وه یه کی هیه لهسهر هه موو ئه و کار کتهره چالاکانه ی ئیتالیا و ئامریکا و هتد، ئادیتا ئه د بکومار .

سه باره ت به قه واره ی دهو هت و شار و کولتوور و ئایین و هتد، دیسان هه مان پچه وانه کردنه وهی هاوک شه یه که، له رښگهی گشته وه یه کک له وانه پهراو ز دهخن، تا ئه و جښگه یه که نزیك ده خرتته وه له سینه وهی لهسهر نه خشی دونه ی، ئه م بابه ته هښنده دیارده یه کی به رب او ی کښمه ای ته ی و سیاسی یه که ب ته دیارده یه کی هه سته پکراو له دنیادا مشتوم ی جدی لهسهر دهکرت، ئادیتا ئه بکومار تو ژهری ئه م بابه تانه یه و پښوایه (مه سله ی پهراو زخستنی و لاتانی ده ست و پ سپی و نا بهر هه مه ن له لایه ن ولاتانی پیشه سازیه وه، گه یشته ته ئاستک که فره نگی کښمه ای ته ی و کولتووره که ښیان پهراو ز بخرت، له وهش واوه تر ئه وه یه که قه ناعه تیان به خه ک به گشتی و

هاونیشتمانی و اته کانیس به تایبته تی درووست کردووه که له ن و
خشیان بابه ته کی چینایه تی بخو ق ن و یه کتری په راو زبخن، تا کو
گروپ ک ئینتیمما ب ئه و کرده یه بکات و ئه وانی تر په راو ز بخن و
ببنه قوربانی ب ئه وانه ی د نه پ شه وه و ده بن به چینی سهرده ست).
داریوشی شایگان بیرمه ند کی فارسه و له فره انس ده ژیا. سا ی 2018
ک چی کردووه. ک مه ک کت بی هیه له باره ی شارستانیه ته کان و
شوناس و ر شنبیر و هتد. له کت بی ئاسیا له به رامبر خ رئا وادا،
باس له ئ ران وه کو ده و هت و ک مه گه ی ئ رانی ده کات که له سایه ی
د خی نه ئه میان نه ئه ویاندا ب ه موو کایه کان له په راو زدا ده ژین،
مه به ست له (نه ئه میان و نه ئه ویان)، ئه وه یه ک مه گه یه کی نه
دیمو کراسی و نه دژه دیمو کراسیه و نه لایه نگیری ک م نیسته و نه
سهرماسه داری وه کو مالیزیا و تایلان د و تایوان و سه نگا فور و هتد،
چونکه به ه کاری سیاسه تی خ به دوورخستن له مه حفه لی ن وده و ه تی،
هه موو کاره کانی ناسر ن، به رده وام بوونی ئه م حا ه ته وه کو
پرنسیپ کی کولتووری و ئایینی و زمان، هیچ ئیمتیا ز کی نه داوه به
کار کته ری ر شنبیری فارسی زمان له ته واوی دونیادا، له مه ش خراپتر
ئه وه یه که خ یان بوون به که ره سته یه ک ب به که نارخستنی به ش ک له
ئاین و که لتوور و شاره دوره ده سته کانیان، له وانه ش به ئیدیم
کردنی زاراوه ی لادی و نه زان و هتد، په راو زبوونی ک ریای باکور
یان و اتانی ئامریکای لاتینی و هتد.

ئه م بابه ته له کوردستان به ه ی تاک ه هندی بیرکردنه وه ب شاره کان
و کار کته ره چالا که کان، مه سه له که بچو ک کراوه ته وه و له زه ینی خ یان
و خه کدا، له جو غزی ز ن کدا ره هندی زیاتری پ دراوه، ب یه
به ئاشکرا شار و شار چکه کانی تر، کراون به قوربانی شار ک تا کو
پ ش ه وایه تی فره نگ کی شارستانی پ بدر ت و ب ب ت به خاوه نی ئه و
شوناسه، ب ئه وه ی خشیان به و وه همه وه بیکه ن به واقع و ب ن
شاره که مان بونیاد نه ری ر شنبیرییه و له سه رووی شاره کانی دیکه وه یه،
له کات کی شارستان شینی و کار کته ری ر شنبیری هیچ په یوه ندیه کی به
د خی ک مه لایه تی و جوگرافیا وه نییه، یان ئه وه ی هیچ په یوه ندیی به
په روه رده ی شار که وه نییه که وه کو کارگه یه ک چاوی ل بکر ت و ئه و
به ره م و مارکه یه به ره مه ب ه ن ت، ئ کتافیاز له کو ره گوند ک
گه وره بووه، که چی کار کته ر کی ناسراوی ئه ده بیاته له دونیادا،

نموونه ی په راو زخستنی چه ند کار کته ری ناسراوی ناو ئه ده ب،
سه ل منه ری ئه و راستیه ن، که ئه لب ر کام ن ب ی ئه ده بی وه رگرت و
له راستیدا مافی نیک ز کازانتزاکی بوو وه ریگر، به ئه رنجامی
ئه وه بوو که کام له گه شه پ له سیاسیه که ده یشت و ده یزانی له ن و
ئه و مه حفه له گه مه بکات و به ر مانی (مر قی یاخی)، ن ب ی وه رگرت

که دژایه تی کردنی بزووتنه‌وهی چهپ بوو، له کاتځکدا ځخه که له‌خزمه‌تی
 ئه‌ده‌بی واقعی و س‌سیالیستی بوو له‌دونیادا،
 ئه‌مه‌ش ب‌مه‌حفه‌لی سیاسی و ئه‌ده‌بی جیهانی که‌ره‌سته‌یه‌کی به‌نرخ بوو،
 ب‌یه‌ئو ځخه‌اته‌که به‌ئهل‌ب‌ر کام‌دراوه، له‌رځه‌ه‌اتیش نه‌جیب
 مه‌حفوز له‌جیاتی محمود ده‌روځخه‌اته‌که‌ی وه‌رگرت، هه‌روه‌ها له‌جیاتی
 (یه‌شار که‌مال) که‌لاگیری بزووتنه‌وهی چهپ بوو، (ئ‌ره‌هان پام‌ک)
 ځخه‌اته‌که‌ی وه‌رگرت، چونکه‌لاگیری مه‌سه‌له‌ی نه‌ته‌وه په‌رستی تورکی و
 سه‌رمایه‌داری بوو، مارکیز له‌وتارځکدا باس له‌وه‌ده‌کات که‌ب‌رخیس
 له‌به‌رامبه‌ر سه‌ردانی لاوگ‌ست‌پین‌شیت کردووه و له‌وتارځکی نا
 سه‌رکه‌تووانه‌ی پ‌شکه‌ش کردووه، گو‌توویه‌تی (من ئه‌وه نیم سه‌رځکی
 ئه‌جه‌نتین ئه‌و شه‌ره‌فهم پ‌ببه‌خش‌ت، له‌کاتځکدا له‌چیلی و له
 ئه‌رجه‌نتین و ئ‌ر‌گوای، هه‌و ب‌رزگارکردنی ئازادی ده‌در‌ت)،
 له‌کاتځکدا دوو نووسه‌ری ئینگلیز هه‌بوون ب‌که‌به‌رکه‌له‌گه‌ب‌رخیس
 ب‌وه‌رگرتنی جائزه، ئه‌وانیش ئازاوه‌یان درووست کردوو و وه‌ریان
 نه‌گرت، مارکیز ده‌، نه‌نی‌کاره‌که‌ئو‌ه‌بوو که‌شو‌نی
 وه‌به‌ره‌نانه‌که‌ب‌پو له‌بار نه‌بوو، نه‌نی‌یه‌کی تر ئه‌وه‌بوو که
 ز‌ربه‌ی پیسه‌کان ده‌یانگوت سه‌رمایه‌داری وه‌زیفه‌یه‌تی ب‌به‌ده‌سته‌نانی
 ز‌ر و زیو له‌ئه‌فه‌ریقا، ب‌یه‌جائزه‌مژینی خو‌نی خو‌نی که‌یله‌کان
 بوو، نه‌نی‌س‌هم ئه‌وه‌به‌که‌جه‌نگی جیهانی هاته‌پ‌شه‌وه، ب‌یه
 ئه‌وانه‌ی که‌لایه‌نگری هیتلر بوون، تا‌کو‌جه‌نگ ما‌بوو وه‌ریان نه‌گرت،
 دواي ئه‌وه‌چرچل وه‌ریگرت، ئه‌ویش به‌وه‌ه‌یه‌بوو که‌که‌نتاکتی هه‌بوو
 له‌گه‌زان‌که‌کان و یه‌که‌تی س‌قیه‌ت، سا‌ی 1958 ب‌ریس با‌سترناک وه‌کو
 شاعیر ځکه‌ده‌بوو ب‌وه‌ر‌بگر‌ت، به‌ام به‌ه‌کاری ئه‌وه‌ی ن‌ب‌
 ئیعتیارځکی س‌قیاتیه، ب‌یه‌ره‌تی کردووه و به‌ئیستفرازی زانی،
 دواتر درا به‌میخایل ش‌ل‌خ‌ف). له‌واتی میسر ره‌جا نه‌قاش که
 پ‌شنیار کردنی ب‌ځخه‌اتی با‌شترین نووسری عه‌ره‌بی ره‌ت‌کردووه و ب‌
 به‌ها تاهیری به‌لایه‌ق زانی، که‌چی دواتر درا به‌نه‌بیل سه‌عد ئه‌رده‌ش،
 ب‌یه‌به‌گشتی ر‌ش‌بیر و نووسه‌ره‌کانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌دوایان کرد
 ده‌وه‌ت ده‌ستوه‌ربدا ته‌ئو‌کاره، که‌چی ر‌مانووس‌ک به‌ناوی ئیدریس
 عه‌لی به‌ئاشکرا گو‌ت‌بووی (من زیاتر له‌سی سا‌ه‌ز‌ر پ‌ویستیم به
 خه‌لاتی هاندان هه‌بوو، چونکه‌بردنه‌وهم هه‌موو ژیانمی ده‌گ‌ی) ئه‌مه
 با‌شترین دان‌پ‌دانانه‌له‌لایه‌ن نووسه‌ر‌که‌وه‌که‌موس‌ته‌ه‌ق بووه و
 وه‌رینه‌گرتووه، له‌کاتځکدا قسه‌یه‌که‌هیه‌ده‌ت (نووسه‌ره‌نا
 شایسته‌کان ز‌رت‌ر بوون له‌و نووسه‌رانه‌ی که‌شاسته‌بوون ب‌ځخه‌ات)
 که‌شار‌ک ده‌کر‌ت به‌پایته‌ختی ر‌ش‌بیری و هه‌موو شوناس و توانای
 کار‌کته‌ره‌کان به‌گشتی ده‌در‌ت به‌ځخه‌کی‌شاره‌که، ئه‌مه‌به‌خاتری ئه‌وه
 نیه‌ب‌رد‌ک له‌شاره‌زایانی فه‌ره‌ه‌نگی ئه‌وه‌ره‌مه‌بیری ل‌بکه‌نه‌وه و

هه نه کهن، تا کو ئه و کارته ببه خشن، به پچه وانه وه ب ئه وه یه که شه رعیه ت بدرت به هه وللر وه کو شارلک خاوه نی شوناسی سخته ری ب یاری سیاسی و ئابوری و دیبل ماسی ب ت، ماناشاره وه که شی ئه وه یه که ب یار له سهر ئه وه دراوه هه وللر سیمایه کی سیاسی و ئابوری هه یه، سلل مانیش سیماکه ی رل شنبیری یه و هیچی تر، له هه ردوو باره که دا غه در له توانای خه کی هه وللر و که رکوک و ئه وانی تر کراوه وه کو فره نگ، ب سیاسی تیش غه در له توانا و به شداری کردنی خه کی کراوه له سیاست و ئابوری و سخته ره کانی تر، له حال کدا ئه مه ب یار کی ره های ناجره، شار و سه نته ر و که نار خاوه نی ئه و جره شوناسه رل شنبیرییه نین، چونکه ئکتافیوپاز له کو ره گوندلک بوو، ره سو هه مزه ت ف خاوه نی کتبی داغستانی منه که له دوو بهرگ پکها تووه و فه لسه فه و کولتووری و لات کی به خو نه ری فره زبان ئاشنا کردووه، له که نار شارلکی داغستان ده ژیا، عه ره بی شه مم خاوه می چه ندین رل مانه له ئه رمینیا له که نارلک ده ژیا، نالی خ خه کی سلل مانی نه بوو، به کو خه کی شاره زوور بوو، شلخ ره زای تال بانی خه کی گه رمیان بوو، سافی هیرانی خه کی هیران بوو حاجی قادری کبی و مه لای گه و ره خه کی کبی یه بوون، پرسیاره که ئه وه یه ئه گه ر به و پوه ره ب ت، هه موو ئه و شارلک چکانه سه نته رن؟، که واته ک و چ شوئلک که ناره.

ئهم جه نگی شار و خ به سه رن ته رکردن و به که نار خستنه ی له نه وه ده کانه وه بووه به باوی فره نگی و شانازی شی پوه ده کرا، دوو ره هه ندی وه رگرتووه، یه که م کوشتنی توانای ئه وانی تر و به خشی نی به توانای کهسانی تری ناشایسته، دووه م خو لقاندنی د خ کی چینایه تی و ده سه نه خوارکردنی پلگه ی هونه ری و کولتووری و رل شنبیری کمه کی خه کی له پلناو جه نگ کی نادیار، یان جه نگ کی نموونه یی، ئه مه ش به پال پشته یی سیاست کی دیاریکراو کرا به واقع له زهینی خه کی کدا، له کات کدا ئهم سیاسته ههنده ی زیان بوو به نه ته نه وه و خه کی کک، ههنده قازانج نه بوو به نه ته وه یه ک و شارلک.

لهم سوچه وه ده مه و ئه و دیارده یه وه کو دوو جار په راو زخراو بخوئمه وه، ئه مه ت وانیل کی ئه خلاقیه به رامبه ر به ئه ویتری و نه ی خ ت، پرسیاره که ئه وه یه خاوه نی ئهم بیر که یه خاوه نی چ شارستانییه ت کی مژوو یه له ناوچه که؟، ئایا ئهم په راو زخستنه چ نه فع کی فره نگی هه یه ب نه وه یه کی دیکه تا کو شانازی پلوه بکات؟، جه له وه ی له مدواییه دا نه وه یه ک به نمچه پهروه رده یه کی نوکته بازییه وه که له کاره کانی عه لادین سه جادی وه رگیرا بوو، به ب ه یج به هایه کی رل شنبیری و کمه لایه تی، به ناوی کرانه وه ی کمه لایه تی و به ناوی خاوه ندارتی کمه لک کارلکته ری رل شنبیری یه وه، ههروه ها به چاوی سووک ته ماشای شارگه لی دیکه ی کوردستانیان و

دانیشتوانه‌کانیان ده‌کرد، تهنه‌ها به‌ه‌ی ئه‌وه‌ی کار-کته‌ری دیاری
 فره‌نگی له‌ شار-ك هه‌یه، یان تهنه‌ها به‌ه‌ی ئه‌وه‌ی سیاسه‌تی شاره‌که‌ی
 دژایه‌تی ئه‌و سیاسه‌ته‌ ده‌کات که له‌شار-کی تهره و یان له‌شار-که
 چاره‌نووسی دیار نییه، ئهم دیاره‌دیه جه‌نگ-کی ده‌روونی بوو نه‌ك
 توانا له‌ س-کته‌ره‌کانی دیکه، هه‌روه‌ها په‌رچه‌کرداریش بوو دژی
 جوگرافیا‌یه‌کی دیکه به‌ب- ئه‌وه‌ی بیر له‌وه بک-ته‌وه ئه‌و جوگرافیا‌یه‌ش
 بریتیه له‌پارچه‌یه‌کی گرینگ له‌ جوگرافیا گه‌وره‌که‌ی خ-ی که هه‌-گری
 ئه‌و شوناسه‌یه، له‌بیربردن و ر-گه‌نه‌دان به‌له‌دایکبوونی پرسیار-کی
 وه‌ها، باب‌ه‌ت-کی سه‌تحتی و ئاسایی نه‌بوو به‌سه‌ر زاره‌کی په‌خش کراب-ت،
 به‌-کو ت-وه‌گلانی هه‌موو تواناکان و هه‌موو کار-کته‌ره ر-شنبیر و نا
 ر-شنبیره‌کانیش بوو، تا‌کو به‌گشتی بینه‌ شه‌ید به‌سه‌ر د-خ-که‌وه
 له‌زه‌من-کی دیاریکراو، ئامانه‌که‌ش ب- خزمه‌تی ئه‌ده‌ب و مه‌عریفه
 نه‌بوو، به‌-کو ب- خزمه‌تکردنی سیاسه‌ت-کی دیاریکراو بوو، ب-یه
 خو-ندنه‌وه و مو‌تابه‌عه‌کردنی ته‌شکیلی و شان- و فیلم و دراما و هتد،
 گ-ا ب- په‌یداکردنی پو- به‌هه‌ر نرخ-ك ب-ت.

به‌ش-کی ز-ری ده‌ره‌-نهر و کار-کته‌ره سه‌ره‌کیه‌کانی فیلم و درامای
 کوردی، خه‌-کی شاری که‌رکوک بوون، ئه‌وان خاوه‌نی س- زمانی زیندوو
 بوون، تهنه‌ها له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خاوه‌نی شوناسی جوگرافیا‌ی خ-یان نه‌بوون،
 هه‌مو توانا و پا‌داشته‌کانیان ب- شار-کی تر گه‌رایه‌وه، ئهم
 په‌راو-زخستنه

- 1: سعاد العنزی. المهمشون فی الادب. مجله العرب الکویتیه. 2013
- 2: دارویش شایگان. ئاسیا له‌به‌رامبه‌ر خ-رئاوادا. وه‌رگ-ران ب-
 کوردی. ش-رش جوانر-یی. مامه‌ند ر-ژه. وه‌زاره‌تی ر-شنبیری. خانه‌ی
 وه‌رگ-ران. 2004
- 3: ئادیتا ئه‌بکومار. مفهوم الاقصا. ترجمه‌ بپینه‌ ابراهیم.
- 4: هیپم حسین. کاتب سوری. ادب الهوامش. مجله العرب 2018 \
- 5: احمد ندا. أدب المهمشين بين النخبه والصعاليك. مجله مقالید
 2011 مغرب
- 6: مجله افاق عربیه. العدد 6 1983
- 7: مجله اخر ساعه. 2009